

İSVİÇRE ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK MODELİ

Switzerland And The Multiculturalism Model

Arş. Gör. Gülay ORUÇ

İstanbul Esenyurt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Gulaycelik@esenyurt.edu.tr, Türkiye

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2295-0544>

ÖZET

Kimlik konusu günümüz sosyolojisinde öne çıkmış konuların içinde yer almaktadır. Tarihsel bağlamda yaşanan gelişme ve değişimlerle beraber, kimlik mihverinde pek çok farklı teori ortaya çıkmış, II. Dünya Savaşı sonrasındaki süreç içerisinde kimlik mihverindeki tartışmalar, çok kültürlülük tartışmalarının da yaygınlaşmasına sebep olmuştur.

Çokkültürlülüğü ele alırken öncelikle üzerinde durulması gereken konuların başında kimlik gelmektedir. Çokkültürlülük bağlamında baktığımızda kimlik konusunu nasıl bu kadar görünür olduğu, akabinde de çokkültürlülük ve çokkültürlülük kavramları üzerine durulmaya çalışılmıştır. Çokkültürlülük ve kimlik tartışmalarının yakın tarihte olmasına karşın çokkültürlülük yeni bir olgu değildir. Çokkültürlülük tartışmalarının daha görünür hale gelmesini sağlayan çeşitli tartışmalar mevcuttur. Bu tartışmalardan en başında ise, etnisite merkezli tartışmalardır. Bu tartışmalar artık günümüzde genellikle çokkültürlülük mihverinde yürütülmektedir. Dünyada çokkültürlülük kavramı olarak ilk olarak İsviçre'de kullanılmıştır ancak çokkültürlülüğün siyasi boyutuyla ilk kabul gördüğü yer Kanada'dadır, ABD, Avustralya ve İsveç gibi ülkeler de çokkültürlülüğü bir devlet politikası olarak benimzediklerini ilan etmişlerdir. Daha önce asimile etmeye yönelik bir politika takip etmelerine rağmen, tarihsel deneyimler ve değişen şartlar ile birlikte bu ülkeler, çokkültürlülük politikalarını benimsemeyi seçmişlerdir. İsviçre sonrasında çokkültürlülüğü bir devlet politikası olarak kabul etmiş, nadir Avrupa ülkelerinden biridir. Bu çalışmada ise ilk olarak konuyu ele alan ülke olarak İsviçre'deki çokkültürlülük modeli anlaşılmasına çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çokkültürlülük, Federalizm, Çoğunluk Hakları, Dil Çeşitliliği

ABSTRACT

The issue of identity is one of the most prominent issues in today's sociology. With the developments and changes in the historical context, many different theories emerged in the identity axis, II. In the post-World War II period, the debates in the identity axis caused the debate on multiculturalism to become widespread.

When addressing multiculturalism, identity is one of the most important issues to focus on. When we look at the context of multiculturalism, we try to focus on how identity is so visible, and then on the concepts of multiculturalism and multiculturalism. Despite the recent history of multiculturalism and identity debates, multiculturalism is not a new phenomenon. There are several debates that make multiculturalism debates more visible. At the top of these debates are the ethnicity-centered debates. These debates are now generally conducted at the axis of multiculturalism. The concept of multiculturalism has been used in Switzerland, first in the world, however, the political dimension of multiculturalism in the first place is in Canada, USA, Australia and Sweden, countries such as multiculturalism, adopted as a state policy declared. Although they had previously pursued a policy of assimilation, together with historical experiences and changing circumstances, these countries have chosen to adopt policies of multiculturalism. Switzerland is then one of the rare European countries to have adopted multiculturalism as a state policy. In this study, we tried to understand the multiculturalism model in Switzerland as the first country to address the issue.

Key Words: Multiculturalism, Federalism, Majority Rights, Language Diversity

1. GİRİŞ

Çokkültürlülüğü ele alırken ilk olarak kimlik kavramını anlamak gerekmektedir. Geçmişten günümüze bütün toplumların kendilerine has bir yaşam şekli bulunmaktadır. Bu yaşam şekli aynı zamanda dünyayı algılama şeklimizi oluşturarak toplumları birbirinden ayırmaktadır. Kültür bir topluma belli bir kimlik kazandırmaktadır ve onu diğer toplumlardan ayırır. Bireye ve bireyin içinde yer aldığı topluma ait olan biz duygusu ile toplumlar birbirinden ayrılacak ve bir diğeri öteki olarak anılacaktır. Bu ikiliğin iç içe girmesi ile çokkültürlülük tartışmalarının yeni bir boyut kazanmıştır.

Çokkültürlülük, kültürel kimlikleri ile bireylerin birlikte yaşamasına olanak sağlayacak bir şekilde sürekli hale getirmenin yolu, haklar, özgürlükler ve sorumluluklar mihverinden hareket ederek anayasal vatandaşlık ve aynı zamanda bu vatandaşlık şeklini hayata geçirecek demokratik yönetimlerdir. Bu mihverde anayasal vatandaşlık ile kimlik taleplerini bireysel, hak ve özgürlüklerin yaşandığı ve korunduğu

alan olarak düşünüldüğünde, çeşitli kimliklerin demokratik bir biçimde öğütlenmesini sağlar ve toplum içi ortak bir dil ve birliktelik yaratır (Keyman, 2005).

Çokkültürlülük ilk kez Avrupa'da ortaya çıkarak, kültürel, etnik ve dilsel farklılıkları asimile ederek ortak bir dil, tarih ve kültüre dayalı bir ulus oluşturmak olan ulus-devlet projesine karşı ciddi bir şekilde meydan okumaktadır. Literatürde "çokkültürlülük" ya da "çokkültürcülük" olarak isimlendirilen bu meydan okuma, esas itibarıyla toplumda var olan her türlü birlik, tekdüzelik ve ortaklığı bozan çeşitlilik olgusunu tercih etmektedir. Boyutları farklı olmakla birlikte Avrupa'da çeşitlilik olgusu en az üç çokkültürlü bir toplumun temelini demokrasi, laiklik ve çoğulculuk oluşturur (Kimlicka, 1998, s. 38).

Çoğulculuk, sadece bir siyasal mesele değildir. Çoğulculuk denildiğinde medeni toplumların neredeyse hepsi, aynı zamanda karmaşık bir toplum yapısına sahip olduğu fikri akla gelmektedir. Karmaşık toplum; işbölümü, toplumsal cinsiyet temeline göre belirlenen statülere, etnik ya da dinî kimliklerine, bu farklılıkların sade veya birbirleriyle örtüşen dinamik bileşmelerin temeli olan çoklu toplumsal tabakalaşma ifadesidir ve modern toplumlarda bu duruma rastlandığı söylenebilir.

Çokkültürlülük, bir devlet içinde farklı dil, din, etnik yapıyı yani farklı kültürleri gözetmeksizin aynı haklara sahip bireylerin olduğu bir yaşama şeklidir. Yani kısaca etnik/dini grupların var olduğu ülkelerdeki kültürel çeşitlilik vardır ve çokkültürlülük olarak isimlendirilir. Burada önemli olan çokkültürlülüğü içinde barındıran ülkenin izlediği politikadır. Örneğin bir ülkede göçmenleri ile çokkültürlü bir yapıya sahip olabilir ve bu durumda devletin oluşturduğu politika çok önemlidir. Burada asimilasyon ya da entegrasyon hangisini uyguladığı meselesidir.

Bir ülke, kendi içinde bulunduğu kültürün dışındaki kültürlere hep bir ön yargı ile bakmıştır. Bu bağlamda çokkültürlülük farklılıkların çatışmasını önlemek için bir alternatif olarak ortaya çıkmıştır. Çokkültürlülük bir ülke içerisinde farklı kültürlerin birbirleri ile iletişimi çatışma yolu ile değil uzlaşma ile olması doğrultusunda ilerlemektedir.

2. ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK VE ÇOKKÜLTÜRCÜLÜK

Geçmişten günümüze farklı kültürlere ait topluluklar zaman zaman birlikte yaşamak zorunda kalmışlardır. Her bir topluluk yaşadığı ülkede kendi kimliğini ve kültürünü korumaya çalışmaktadır. Bunun bir göstergesi olarak çokkültürlülük ortaya çıkmıştır.

Çokkültürlülük kavramını ele almadan çok kısa bir şekilde kimlik kavramını açıklamakta fayda var. Kültür ve kimlik kavramları ortak özellikleri içinde barındırmaktadır. Kimlik kavramı literatüre bakıldığında genelde etnik kimlik üzerinde durulmuştur. Kimlik, dil, din, soy, köken gibi terimlerin biyolojik, antropolojik, ırksal boyutları ile ele alınır. Aynı zamanda kimlik kültür temeline dayalı bir grubun kendisini tanımlaması olarak sosyolojik ve kültür bağlamında ele alınmaktadır (Uygun, 2006, s. 103).

Kimlikle birlikte ele alınması gereken kavram kültürdür. Kültür; din, dil, ırk gibi unsurların yanında cinsel tercihler, sosyal sınıf ile kendilerini toplumda yaşayan diğer insanlardan ayıran ya da toplum tarafından dışlandıklarını düşünen grupları içine almaktadır. Bakıldığında mikro boyutu ile kültür, eş cinselliği, sınıf farkına maruz kalanları ya da dezavantajlı grupları içinde barındırdığı söylenebilir. Ancak makro boyutu ile kültür, benzeri sosyolojik ve tarihsel aşamalardan geçmiş toplulukları ifade etmek üzere kullanmak da mümkündür. Örneğin; tarıma dayalı ve teokratik yapısına sahip olan, feodal, modern, seküler, endüstriyel medeniyeti paylaşan kültürler gibi pek çok örnek verilebilir (Kimlicka, 1998). Kymlicka'nın ifade ettiği gibi kültürel yapıya makro olarak bakıldığında "çokkültürlülük" kavramıyla tarihsel-kültürel farklılık içinde olan toplulukları ifade edilmektedir. Dolayısıyla bir toplumun veya devletin çokkültürlü olması durumu toprak, din, etnik yapı dil, soy ve kültür bağlılıkları yönüyle farklılaşan topluluklardan oluşması durumuyla ilgilidir.

Kültürel farklılıklar ile çokkültürlülük aynı şeyler değildir. Kültürel farklılıklar her bir toplum arasında var olurken çokkültürlülük aynı devlet içinde farklı kültürlerin yer alıp ötekileştirilmeden birlikte yaşama şeklini benimsemeleridir. Aynı şekilde bir toplum içerisinde farklı din farklı etnisite, farklı kimlik gibi unsurlar çokkültürlülük oluşturur. Örneğin bir ülkede yalnızca farklı dini unsurlar sahip bireyler ve gruplar var ise bu çok dinliliktir ya da sadece farklı ırklara sahip birey ya da gruplar birlikteyse bu da çok farklı ırkları içinde barındırmadır. Çokkültürlülük ise bütün bu kültürel farklılıkların bütünüdür. Çokkültürlülükteki amaç farklı ırkları, kültürleri ve dinleri içine alarak oluşabilecek çatışmayı engellemektir. Bütün uğraşlar birlikte yaşamak ve farklılıklar ile bir bütün olabilmektedir.

Çokkültürlülük iki şekilde ele alınmaktadır. Çokkültürlülüğün başlaması, sömürgeciliğin ortaya çıkması ile aynı zamanda olduğu düşünülür. Yani Batının sömürgeci tutumu pek çok farklı kültürün bir biri ile iletişime geçmesini zorunlu kılmış ve Batılı devletler sömürgecisi olduğu halkın kültürünü değiştirmek için baskı kullanmışlardır. Burada çokkültürlülüğün bir sorun olarak var olması ulus-devlet sorunları ile baş edilememesinden kaynaklıdır. Klasik sömürgeci düşüncenin son bulduğu ana kadar Batılı güçlerin farklı kültürlerle olan bakış açısı onlar üzerinde egemenlik kurma ve farklı kültürler, “öteki” olarak düşünüp asimile etme çabasıdır. Farklı kültüre sahip olanlara karşı tavrı, öncelikle kendilerine benzetme farklılıkları bu şekilde yok etme yönündedir. Yani ilk uygulanan yöntem kendi kültürü içerisinde bir eritme potasıdır (Özensel, 2013, s. 5).

20. Yüzyılda çokkültürlülük doğrultusunda talepler, birçok yerde dile getirilmeye başlanmış, bu doğrultuda yaşanan gelişmelerde çokkültürlülük tartışmalarını doğurmuştur. Eritme potasının aksine toplumsal uyum ile çokkültürlülük kavramı ilk olarak Kanada ‘da 1971 yılında kullanılmıştır. Kanada’nın o dönem başbakanı olan Pierre Trudeau, “çokkültürlü” bir politikadan bahseder. Ancak o dönemde Kanada’da bir süre daha çift kültürlülük devam eder. Bu bağlamda ele alındığında çokkültürlülük tarihsel olarak erime potası ya da etnik mozaik’in aksi durum olarak düşünülmektedir. Eşitliğin özü farklılıklar ile bir bütün oluşturulmasıdır. Batı dillerinde çokkültürlülük “çeşitli kültürel özelliklerden oluşan” şeklinde yer almaktadır (Vatandaş, 2002, s. 30). Bu yönüyle ele alınan çokkültürlülük devlet politikasında entegrasyon ile göçmenlerin iş pazarı, siyaset, gibi başat toplum sektörlerine katılım şeklinde tanımlanıyor. Ancak burada kültürün rolünün nasıl olacağı sorusuna net bir cevap verilmiyor. Sonrasında yapılan çokkültürlülük çalışmalarında ise “öz kimliğini koruyarak entegre olma” entegrasyon politikasını ifade eden bir toplumsal uzlaşma noktası olarak yaygınlık kazanmıştır (Canatan, 2007, s. 168).

Batı toplumlarının 20.yüzyılın sonrasında değişen şartları içinde gelişen ve politik olarak farklı kültürlerin, bir toplum içerisinde var olan kültürlerini sürdürebilmesi ve bu durumun desteklenmesi ve aynı zamanda kimliklerine saygı gösterilmesine yönelik bir prensip olarak çokkültürcülük, geniş bir anlamsal içeriğe sahiptir. Bu prensip, bizi toplumsal düşünce yapısını yeniden oluşturmaya ve yeniden şekillendirmeye çağırır. Bu sayede, toplumun azınlıktan oluşmuş bir yapının görülmesinden ziyade farklı kültürel yapıların oluşturduğu bir bütünü kavramamıza olanak tanır (Raz, 1998, s. 195-196). Çokkültürlülük sosyolojik bir tespit ifade ederken bunun yanı sıra çokkültürcülük bir taraf tutmayı ifade eden normatif bir kavram olarak düşünülebilir. Çokkültürlülük kültürel çeşitliliği ifade ederken, çokkültürcülük ise bu gerçeğe verilen klasik bir tepkiyi işaret eder. Kültürel ve etnik farklılıkları ifade etmek için çokkültürlülük, kültürel çeşitliliği ve farklılıkları yapıcı ve olumlu gören ideolojik durum için çokkültürcülük kavramı kullanılmaktadır (Hazır, 2010, s. 9). Çokkültürcülük, bir devlet politikası olarak halkı Hristiyan olmayan ve aynı zamanda beyaz olmayan ülkelerden göçün başlaması ve artması sonucu 1960- 1970’lerde Batılı toplumlarında ele alınmaya başlanmıştır. Bununla birlikte çokkültürcülüğü bir devlet politikası olarak uygulayan devletler İsviçre, ABD, Avustralya ve Kanada olmuştur (Beşe, 2013, s. 26). Çokkültürcülük, bir toplumda aynı fikir yapısı sahip olmadan aynı dili aynı inanışa sahip olmadan bir bütünü içerisinde, aynı eylemlerde bulunmadıkları halde barış ve tolerans içinde beraberce yaşamaya imkân verdiği ve bunun kendi başına güzel bir şey olduğudur (Şan, 2005, s. 74).

Çokkültürlülük en basit anlamıyla, birden fazla kültürün aynı toplumda, tek bir siyasal birim içerisinde bir arada yaşaması durumudur. Kavramın temelinde, farklı kültürlerin karşılıklı saygı ve hoşgörü çerçevesinde bir arada bulunabilmesi yatar. Çokkültürlülük, toplumun çok kültürlü yapısal durumunu nitelerken, çok kültürcülük, toplumun bu çok kültürlü yapısını onaylayan bir politikadır. Bu bağlamdan yola çıkarak çokkültürlülüğün ilk kez görülen Avrupa ülkesinin üzerinde duralım.

3. İSVİÇRE’NİN KISA TARİHİ VE ÇOKKÜLTÜRLÜLÜĞÜ

Çokkültürlülük, günümüzün toplumsal uyum politikaları bağlamında en popüler terimlerden birisidir. Toplumsal, dinsel veya felsefi anlamda farklı olanların birlikteliğini, farklılıklar üzerinde inşa olunan birlikteliğin ifadesi olan çokkültürlülük, daha çok göçmen ülkeleri olarak tanımlanan yeni kıtalardaki ülkelere veya başta İngiltere olmak üzere İsviçre, Almanya, Fransa gibi Batılı ülkelere atfen sıklıkla kullanılan bir terimdir.

İsviçre’ye bakıldığında Cenevre Gölü’nden Konstanz Gölü’ne, Jura’dan Alper’in eteklerine kadar uzanan bir bölgede Almanya, Fransa ve İtalya arasında kalan bir yerdir. Ancak, Orta Çağ’ın sonuna kadar bu bölgede ne kültürel ne de siyasal bir bütünlük mevcut değildir (Göktolga, 2017, s. 69).

İsviçre'nin kuruluş açısından 1291 yılı oldukça önemli bir tarihtir. Habsburg Prensi I. Rudolph'un ölümünden sonra bugünkü İsviçre topraklarındaki Uri, Unterwalden ve Schwyz yönetimleri kamu barışını sağlamak için bir antlaşma imzalamışlardır. Bugün İsviçre'de yer alan dört kantonu (Bölge, eyalet) oluşturan bu yönetimler arasında 1 Ağustos 1291 tarihinde imzalandığı kabul edilir. Bundesbrief olarak anılan bu antlaşmayla taraflar birbirlerine “*sonsuz dek yardımlaşma*” sözünde bulunurlar. (Göktolga, 2017, s. 70)

Dünyada çokkültürlülük kavramı olarak ilk olarak 1957'de İsviçre'de kullanıldığını söylenir sonrasında ise 1960'ların sonunda Kanada'da kullanılmaya başlanır. Kavram hızlı bir şekilde diğer Avrupa ülkelere yayılır ve çokkültürlülük tartışılmaya başlanır. Dolayısıyla modern manada çokkültürlülük, Kuzey Amerika çıkışlı bir kavramdır (Özensell, 2013, s. 6). Çokkültürlülük açısından ele alındığında Avrupa ülkelerine nazaran İsviçre daha fazla bir heterojen yapıya sahiptir. 1990 sayımlarına göre İsviçre nüfusunun %73,3'ü Almanca, %20,4'i Fransızca, %4,3'ü İtalyanca ve %0,7'si Romanca konuşuyor ve her biri resmi dil olarak da kullanılmaktadır. Bu kültürel zenginliğin olduğu ülkede yabancılar ülkenin % 19'nu oluşturmaktadır (Ergil, 1995, s. 163). İnanç bağlamında bakıldığında Ülkenin % 46'sı Katolik, %40 Protestan, %2,20'si Müslüman geri kalan nüfusu ise hiçbir dine mensup olmadıklarını belirtmiştir (Ergil, 1995, s. 162).

Ülkenin yönetim şekli ele alındığında Parlatentonun yapısı yasa ile belirlenmiştir. Benimsenen ilkelere göre, Fransızca ve İtalyanca konuşan üyelere, Parlatentonun %30'nu yani temsilcilerin sayısı bu dilleri konuşan İsviçre halkının oranından daha yüksektir. Hükümet şekline bakıldığında (Yürütme Organı) Federal Konsey'e Anayasa gereğince aynı Kanton(Bölge ya da Eyalet) iki kişi atanmaz. Aynı şekilde Federal Konsey'de azınlık dillerini temsilen üyeler olmalıdır. Bunun yanında Federal mahkemede her azınlık dili en az bir üyelikle temsil edilmelidir (Ergil, 1995).

Bu bağlamda İsviçre'nin sunduğu çokkültürlü toplum modelini üç başlık ile alınırsa daha açıklayıcı olacaktır. Vardır: 1) Federalizm; 2) Dil çeşitliliği ve özgürlüğü; 3) Azınlıkların, azınlık haklarına değil, çoğunluk) haklarına ulaşması için onların temsil olanaklarının artırılması.

3.1. Fedaralizim

İsviçre'de var olan federal yapıların en temel noktası, başlangıç itibariyle otonom birimlerin ortak seçimleri veya bağımsız doğrultusunda meydana gelmeleridir. Bu tespitten yola çıkarak işleyiş biçimi önem kazanmakta olup federalizm kavramlarına da değinilmekte önem vardır.

İsviçre'nin kuruluşu 1291 yılına dayanmaktadır. Habsburg Prensi I. Rudolph öldüğünde, bugünkü İsviçre topraklarındaki Uri, Schwyz ve Unterwalden yönetimleri kamu barışını sağlamak için 1 Ağustos 1291 tarihinde Bundesbrief olarak adlandırılan bir antlaşma imzalamışlardır. Bu anlaşmanın ana ilkesini “sonsuz dek yardımlaşma” oluşturmuştur. Bu anlaşmanın tam olarak ne zaman imzalandığı bilinmesede 1 Ağustos İsviçre Ulusal günü olarak kutlanmaktadır (GÖKTOLGA, 2017, s. 69).

İsviçre'de Fedaralizim ülke tarihine bakıldığında azınlıkları korumak için var olmamıştır. 150 yıl önce 26 kantonunun (bölge ya da eyalet) büyük çoğunluğu bağımsızlıklarını kazanmışlardır. Sonrasında ise Bund adında birlik kurarak özgürlüklerini ve egemenliklerini sürdürmüşlerdir. Yani bir ortak yönetim ve merkezi idare içinde sorumluluk ve yetkileri paylaşmışlardır. Örneğin merkezi idarenin yetkisi ilk başlarda savunma, dış ilişkiler, göçmenlik statüsü, para ile sınırlandırılmıştır. Sonrasında sınırlı bir şekilde yetki verilmiştir. Ancak bu yetki her seferinde bir anayasa değişikliği ile gerçekleşmektedir. Bu durum hem seçmen yurttaş topluluklarının hem de kantonların çoğunluğunun oylarına bağlıdır (Ergil, 1995, s. 163).

İsviçre parlatentosu iki bölümden oluşuyor. Birinci bölümünü Ulus Konseyi oluşturuyor. 200 üyesi bulunan bu konsey ülke nüfusuna oranla seçiliyor. Diğeri ise Devlet Konseyi, nüfusun büyüklüğüne bakılmaksızın her kartondan (bölge, eyalet) iki kişi ile sağlanıyor. Yasalar bu oluşturulan iki konsey tarafından da onaylanması gerekiyor. Yani bakıldığında her iki konseyde eşit haklara sahiptir (Ergil, 1995, s. 163).

İsviçre üç devlet kademesine sahiptir: federasyon, kantonlar ve belediyeler. Federasyon (federal devlet), sadece kendisine Federal Anayasa ile açıkça verilmiş olan görevleri üstlenir. Bunlar arasında örneğin ülkenin savunması ya da karayolu trafiğinin düzenlenmesi yer almaktadır. Kantonlar ise örneğin okul sistemi, polislik görevleri ve sağlık hizmetleri ile ilgilenir ve bu görevlerin üstesinden gelmek için vatandaşlardan bizzat vergi alırlar. İsviçre'nin yaklaşık 2700 belediyesi de geniş bir bağımsızlık alanına

sahiptir. Belediyeler örneğin nüfus kontrol memurluklarından sorumludur veya okul sisteminin belirli görevlerini üstlenirleKantonlarının bağımsız oluşu, İsviçre'nin en önemli özelliklerindedir. Günlük yaşantınızda bu sık sık karşınıza çıkacaktır. Örneğin, ailenizle birlikte bir kantondan diğerine taşınırsanız, çocuğunuza okulda öğretilenler kısmen değişebilir veya maaşınız aynı kalsa bile daha az vergi ödeyebilirsiniz. Veya aynı hizmetlerden yararlandığınız halde, sağlık sigortasına ödediğiniz primin yüksekliği değişebilir

3.2. Dil Çeşitliliği ve Özgürlüğü

İnsanın insan olmasını sağlayan ilk etken dildir yani insanı hayvandan ayıran bir anlaşma şeklidir. İnsanlar dil sayesinde kültürlerini paylaşma olanağı bulurlar. İnsanın yalnızca şimdiki değil geçmiş toplumların kültürünü tanıma ve ilişki kurmasını olanak tanıyarak onların tecrübe ve deneyimlerinden yararlanmasını sağlar. Yani dil sadece bireyin kendini ifade etmesi değil aynı zamanda onun sosyal bir varlık haline gelmesini sağlar. Sadece bir iletişim aracı olmaktan ziyade bir yaratım aracıdır ve dil sayesinde insanlar diğerleriyle paylaşımında bulunur. Aslında bu paylaşım koşulları ile beraber yaşadığı ortamı ve yaşama koşullarını oluşturur (Ergil, 1995, s. 159).

Çokkültürlü toplumlarda birden fazla dilin içinde barındırılmaktadır. Bu toplumlarda insanlar ilk olarak resmi dili öğrenmeden ana dilini öğrenmektedir. Dil, bir bireyin dünyayı algılayış biçimini şekillendirmektedir. Yani kendi kültürünü ana dili sayesinde biliyor ve kendi kültür dili sayesinde düşünce dünyası gelişiyor (Ergil, 1995, s. 160). Çokkültürlü bir toplum olarak İsviçre gelişmiş bir Avrupa ülkesidir. Ancak diğer gelişmiş ülkeler gibi sanayileşmenin yanında bilgi toplumu modeline daha yakındır. Yani bilgi teknoloji sayesinde ülke refah seviyesine ulaşmaktadır. Bilgi teknolojisi ile dünyanın para işlem merkezi olmak ve turizm ile para akışını sağlayarak zengin bir yaşam standardı sağlamaktadır (Ergil, 1995, s. 162).

İsviçre çok dilli bir politika benimsemiştir. Bunun sebebi farklı dilleri bir arada barındırmasıdır. İsviçre'nin batısında Fransızca, güneyinde İtalyanca ve Almanca konuşulmaktadır. Federal anayasa İsviçre'nin ana dili olarak Fransızca, Almanca ve İtalyancayı resmi dil olarak kabul etmiştir. Bu bağlamda ülke içinde bir yasa tüm ana dillerde çevrilerek basılmaktadır. Yani Federal Mahkeme'nin güvencesi altında başat sayılan özgürlüklerde biri dil özgürlüğüdür. Bunun sonucu olarak, İsviçre'de halkı, özel ve kamu hayatında kendi tercihi olan dili kullanabilmekte özgürdür (Ergil, 1995, s. 164).

İsviçre'de Almanca, Fransızca, İtalyanca ve Romanşça olmak üzere dört resmi dil konuşulmaktadır. Hangi bölgede bulunuyor olmanıza bağlı olarak, farklı bir dil ile karşılaşacak ve farklı yaşam tarzları bulunmaktadır. İsviçre'nin temelinde yer alan dil ve kültür çeşitliliği ülkemizde uzun bir geçmişe sahiptir.

3.3. Azınlıkların Çoğunluk Hakları

Çoğulculuk, modern toplum yapısı içerisinde farklı kültürlerin bir nevi farklı çıkar ve taleplerin kamusal ifadesine, burada da siyasi karar almaya imkân sağlayan bir kavramdır. Tarihi olarak imparatorluklar, kent-devletleri, , ulus-devletler de dâhil, birçok toplumda birçokluk (plurality) ile çoğulculuk (pluralism) arasında fark bulunmaktadır. Bu fark çoğulcu yapının siyasi yönünün olması ve kabul olmasıdır.

Batı ile Doğu toplumlarında çoğulculuğun nasıl ele alındığı da önemlidir. Batı'da İsviçre gibi ülkelerde amaç, çoğunluk haklarının azınlık için de geçerli olması yönündedir. Doğu'da ise azınlıkların devletin bütünlüğünü korumasında bir tehdit olarak düşünülmektedir. Başka bir deyişle, Batılı devletler etnik azınlıkların oluşturduğu talepleri var sayarak bu azınlıkların bu taleplerini karşılama eğiliminde oldukları varsayıldığında azınlıklar çoğunluğun haklarından faydalanmış olacaklardır (Ceylan, 2016, s. 1210).

Avrupa da çokkültürlülüğün var olmasının etkenlerinden biri de göçmenlerin varlığıdır. Bu grupların oluşturduğu kültürel çeşitlilik, ilk olarak bireysel olarak başlayarak sonrasında ise aile birleşimleriyle devam eden uluslararası bir göç gerçekleşmektedir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya azınlıklar, farklı Avrupa ülkelerinde değişik şekillerde tanımlanmaktadır. Örneğin Belçika, Almanya, İsviçre gibi ülkelerde "yabancılar", Hollanda ve İsveç'te "göçmenler", İngiltere'de ise "ırksal azınlıklar", Fransa'da "göçmen işçiler", kavramı kullanılmaktadır (CANATAN, 2009, s. 81). Bu kavramlar zamanla değişiklik göstermiştir. Eski kavramlar birden ortadan kalkmadığı için yeni kavramlar ile göçmenleri isimlendirmede de bir çeşitlilik ortaya çıkmaktadır. Politik alanda, bu çeşitliliğin kullanımında vurgular ayrı bir öneme sahiptir. Örneğin göçmenlerin kökenine vurgu yapmak isteniyorsa o zaman göçmenler ya da yabancılar demekle bir sakınca görülmez, ama bu grupları toplumun bir parçası olarak tanımlamak isteniyorsa, burada bu kavramlar işlevsiz ve hatta sakıncalı bir konuma gelirler. Bu bağlamda yeni azınlıklar, etnik ve kültürel

gruplar gibi kavramları kullanmak gerekir. Bu kavramların ne şekilde kullanıldığı önem atfetmektedir. Başka bir örnek verilecek olursa ırkçı ve yabancı düşmanı gruplar, göçmenlerin Avrupa toplumlarına ait olmadıklarını vurgulamak için özellikle yabancılar olarak her ortamda tekrar ederler. Bu ötekileştirme durumu azınlıkların çoğulcu haklara sahip olamaması anlamına da gelir.

Resmi istatistiklere göre Avrupa'da en az 21 milyon göçmen yaşamaktadır. Göçmen nüfusun Yoğunlukta Almanya olmak üzere Fransa, İngiltere, İsviçre ve İtalya gibi ülkelere dağılmış durumdadırlar. Yaşam şartları ve aile içi birleşimlerin olması gerektiği düşünülürken bu durum git gide artmaktadır. Ayrıca göçmen ailelerde doğan çocuk sayısı da Avrupalı ailelerden daha yüksek seyretmektedir (CANATAN, 2009, s. 82).

Azınlıkların çoğulcu haklara sahip olmasına imkân tanıyan en önemli şey dildir. Dil özgürlüğü, Federal Mahkemenin İsviçre de bulunan azınlıklara verdiği özgürlük alanıdır ve bunu kısmi olarak sınırlamıştır. Bu kısmi sınırlılığın amacı, azınlık dillerinin, geleneksel yerleşim bölgelerinde korunmasına yöneliktir. Dilsel çeşitlilik, İsviçre Devlet Sisteminin kılavuz ilkelerinin başında yer almaktadır. Devlet ve toplum, bu ilkeyi korumayı, çoğulcu demokrasiyi korumakla eş değer görmektedir (Ergil, 1995, s. 164).

4. SONUÇ

İsviçre, Avrupa Birliğine üye olmayan bir Avrupa ülkesidir. Güçlü ekonomisi pek çok alanda kendisini göstermiştir. Demokratik bir toplum anlayışı hâkimdir. İsviçre toplumunda çokkültürlülük rahatlıkla gözlenebilmektedir. Farklı kültürler, İsviçre vatandaşlığında ortak değer olarak bütünleşmektedir. İsviçre'deki çokkültürlülük modelini ülkenin yönetim şekli ve federal yapısı bunun yanında ülkedeki dil çeşitliliği ve aynı zamanda azınlıklara tanınan çoğulcu haklar bağlamında konu ele alınmaya çalışılmıştır. Literatürde İsviçre yasama- yürütme- yargı organı ile çokkültürlülüğü benimsemiştir.

İsviçre, Avrupa'nın tam ortasında bulunmasına rağmen Avrupa Birliğine üye değildir. Fransa'ya sınır olmasının yanında ülke içinde Fransızca konuşulmasına rağmen milliyetçilik ve ulus devlet özelliklerinin etkisinde kalmamıştır. İsviçre çokkültürlülük modeline bakıldığında dinsel ve etnik farklılıkları ve kültürel çeşitliliğini iyi yönetmesi ile İsviçre, çokkültürlülüğü, toplumsal dayanışmayı ve bütünlük doğrultusunda siyaset felsefesi olarak benimseyerek uygulamıştır. Bu çoğulculuk yapısı ile İsviçre huzurlu ve güvenli bir ülke olarak literatürde yer almıştır. Aynı zamanda farklı kültürleri, farklı dilleri ve farklı dinleri içi olarak bir denge sağlamıştır. Bu dengeyi sadece kendi çoğunluğu için değil toplumu oluşturan tüm kümelerin çıkarlarını gözetenerek sağlamaktadır.

1848 yılından beri bir federal bir yapıya sahip olan ve çokkültürlülük denince Avrupa'da ilk akla gelen ülkelerden biri olan İsviçre, literatürde yer aldığı şekli ile farklı ulusları, farklı dilleri, farklı etnik kültürleri, farklı dinleri ve uluslararası ekonomileri bir araya getiren yapısıyla dünya için önemli modellerden biri olarak gösterilmiştir. Ancak içinde birden çok azınlığı barındırdığı ve bazı azınlıkların daha yoğun yaşadığı bir ülke olması sebebi ile Avrupa genelinde artan sağ eğiliminin etkisinde İsviçre de kalmıştır. Bunun örneği ise, ülkede yaşanan ve minare krizi olarak adlandırılan durumdur. İsviçre'deki Türk Kültür Ocağı'nın yaptırdığı bir camiye minare eklenmesi gibi bir meselenin, karşıt bir sembolizme dönüştürülerek referanduma götürülmesi dahi çokkültürlülük anlayışının gerçekte içselleştirilip içselleştirilmediği sorusunu akla getirmektedir. Bunun için İsviçre'de bulunan Türk vatandaşlarla yapılacak bir çalışma ile çokkültürlülüğün görüldüğü kadar iyi işleyip işlemediğini ortaya çıkabilir.

Sonuç olarak İsviçre aslında kendi içinde zaten farklı kültürleri, farklı dilleri, farklı inançları barındırmaktadır. Eleştirel olarak bakıldığında İsviçre hükümeti kendi devletinin çıkarları doğrultusunda ülkesinde bulunan her bir bireye eşit haklar tanımaktadır. Çünkü heterojen bir toplumsal yapıya sahiptir. Bu heterojenlik ülke içinde siyasetin çoğulcu politika izlemesine olanak sağlamıştır. Ülkede yaşlı nüfusun ve aynı zamanda yabancı nüfusun oranının yüksek olması çokkültürlülüğün yaşanmasına zemin hazırlamıştır. Bir başka deyişle söylenilecek olursa İsviçre toplumu için "öteki" algısının olması çok zordur eğer öteki durumu söz konusu olacak olursa birden fazla öteki olacaktır. Yani ülkenin kendi sahip olduğu belirli bir ırk, din mevcut değildir. Bundan ötürü bu kadar kolay bir şekilde çokkültürlülüğü yaşamaktadırlar.

KAYNAKÇA

Beşe, A. (2013). Alevi Toplumsal Kimlik Tartışmaları Üzerine Yaklaşımlar. *Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları Dergisi*, 17-37.

Canatan, D. D. (2009). Avrupa Toplumlarında Çokkültürcülük:Sosyolojik Bir Yaklaşım. 80-97.

- Canatan, K. (2007). Avrupa Ülkelerinin Azınlık Politikalarında Türkçe Anadil Eğitiminin Konumu. *Türkoloji Araştırmaları*, 160-172.
- Ceylan, Y. (2016). Çokkültürlülük Avrupa Modelleri (Almanya Örneği). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1207-1215.
- Ergil, D. (1995). Çokkültürlülük Ve Çokdillilik. *Ankara Üniversitesi Sbf Dergisi*, 159-165.
- Göktolga, O. (2017). İsviçre Yerel Yönetim Yapısı Ve Komünler. (69-78, Dü.) *İnönü Üniversitesi İibf Uluslararası İlişkiler Bölümü*, 6(2).
- Hazır, M. (2010). Amerikan Çok Kültürlülüğü Ve Meluncan Kimliği. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Sakarya.
- Keyman, E. F. (2005, Nisan 24). Kardeşlik, Türkiyelilik Ve Milliyetçilik. *Radikal İki*.
- Kimlicka, W. (1998). *Çokkültürlü Yurttaşlık, Azınlık Haklarının Liberal Teorisi*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Özensel, E. (2013). Doğu Toplumlarında Ve Türkiye’de Birlikte Yaşama Arayışı: Çokkültürlülük Mü? Yoksa Yeni Bir Model Mi? *Akademik İncelemeler Dergisi*, 1-18.
- Özensel, E. (2013). Doğu Toplumlarında Ve Türkiye’de Birlikte Yaşama Arayışı: Çokkültürlülük Mü? Yoksa Yeni Bir Model Mi? *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(3), 1-17.
- Raz, J. (1998, September). Multiculturalism. *Ratio Juris*, 11, 193-205.
- Şan, M. K. (2005). Farklılık Ve Çokkültürlülük Siyasetleri Üstüne Bir Deneme. *Milel Ve Nihal İnanç, Kültür Ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi*, 67-114.
- Uygun, S. (2006, Mayıs-Temmuz). Üniversite Gençlerinin ‘Öteki’ Kimliklere İlişkin Önyargılar. *Akademik Araştırmalar Dergisi*(26).
- Vatandaş, C. (2002). *Çokkültürlülük*. İstanbul: Değişim Yayınları.